

MÜLTECİLER VE ULUSAL/ULUSLARARASI GÜVENLİK

Oğuzhan TÜRKOĞLU

Özet

Mülteciler ülkelerini kendi istekleri dışında çeşitli sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilerdir. Devletlerarası savaş, etnik çatışmalar, sivil çatışmalar, baskıcı ve otoriter rejimler, doğal afetler ve çevresel sorunlar mülteci akımı oluşturan temel sebeplerdir. Bu sebepler incelendiğinde görülmektedir ki ülkesini terk eden bu insanlar ülkelerinden memnun olmadıkları için, sisteme ayak uyduramadıkları için yani ülkeleriyle sorunlu oldukları için ülkelerini terk etmektedirler. Ekonomik durumu çok iyi olmayan bu insanlar, dolayısıyla, hedef ülkelerin huzur, istikrar ve güvenliği için bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca mülteciler uluslar arası ilişkilerde –Haiti örneğinde olduğu gibi- bir aktör olarak kullanılabilir. Bu çalışmada mülteci akımların sebepleri, güvenlik açısından mülteciler ve sorunun çözümü için neler yapılabileceği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Ulusal Güvenlik, Uluslararası Güvenlik, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.

Refugees and National/International Security

Abstract

Refugees are people who have to leave their country unwillingly. Interstates wars, ethnic conflicts, civil conflicts, authoritarian and undemocratic regimes, catastrophes and ecological problems are main reasons of refugees flows. When these reasons are analysed it is understood that these people who have to leave their country are not content with their country's system; that is to say they have problem with their countrys. So these people who have economic problems are problems for the host country's peace, stability and security. By the way refugees can be used as an actor in the international relations –Haiti e.g.-. In this study reasons of refugees

flows, refugees from perspective of security and solutions for refugees problem will be analysed.

Key Words: *Refugee, National Security, International Security, United Nations High Commissioner for Refugees.*

1. GİRİŞ

İnsanlar, genellikle, hayatlarını doğdukları yerlerde devam ettirirler. Fakat durum herkes için böyle değildir. Çeşitli sebeplerden dolayı, insanlar gerek kendi ülkeleri içerisinde gerekse ülkeler arasında yer değiştirmektedirler. Bu yer değiştirme gönüllü olabildiği gibi zorunlu sebeplerden de kaynaklanabilmektedir. Yer değiştirme işlemi gönüllü olduğu takdirde göç, zorunlu bir sebepten kaynaklandığı takdirde iltica etmek olarak adlandırılmaktadır. İltica eden kişiye ise mülteci denmektedir.

Mülteci sorunu I. Dünya Savaşı ile gündeme gelmeye başlamış, II. Dünya Savaşı ile sorun büyümüş ve Soğuk Savaş döneminde zirveye ulaşmıştır. Mültecilerin sayısı günümüzde azımsanmayacak sayıdadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin açıklamasına göre 2009 yılında dünyada 36 milyondan fazla kişi mültecilik statüsünden dolayı sorun yaşamaktadır. Üstelik bu rakam sadece kayıtlı olanlardır. Kayıtlı olmayan mülteciler de hesaba katıldığında bu sayı gerçekten büyük bir sayıdır. Bu sayı çoğu Avrupa devletinin nüfusundan fazladır.

Mülteciler kendi istemleri dışında gelişen sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu insanlar; sorunlu oldukları için, ülkede yaşanan gelişmelere, değişimlere ayak uyduramadıkları için ülkelerini terk etmektedirler. Genelde, ülkesini terk etmek zorunda kalan bu kişiler ekonomik durumu iyi olmayan kimselerdir. Dolayısıyla gittikleri ülkelerde de sorunlar çıkarmaktadırlar. Bu sebeple ülkedeki barış ve istikrar ortamının bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum ülkelerin güvenliği için sorun teşkil etmektedir.

Aşağıda öncelikle mültecinin tanımı yapılacaktır. Bu tanım önce Birleşmiş Milletlere göre ardından Türk hukuk sistemine göre incelenecektir. Sonrasında, mülteciler ile güvenlik arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için mülteci akımının nedenleri incelenecektir. Ardından mülteciler ile güvenlik arasındaki ilişki incelenecek ve çözüm önerileri sunulacaktır.

2. MÜLTECİNİN TANIMI

Mültecilik olgusu I. Dünya Savaşından günümüze kadar devam eden ve devam edeceği konusunda kuvvetli şüphelerin bulunduğu bir olgudur. Mülteciler ile ilgili uluslar arası işlemler ve koruma altına alma ilgili düzenlemeler Milletler Cemiyeti zamanında başlamış ve Birleşmiş Milletler örgütü çerçevesinde devam etmektedir (Odman, 1995:17-48). Mültecileri koruma altına almaya yönelik çalışmalar sadece evrensel düzeyde değil bölgesel düzeyde de gerçekleşmektedir. Örneğin Afrika Birliği Örgütü bu konuda bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme Birleşmiş Milletler'in düzenlemesi ile paraleldir. Fakat bölgesel bir sözleşme olması sebebiyle hükümler konusu itibariyle bölgeyi ilgilendirmektedir (Shacknove, 1985:276).

Mülteci tanımı öncelikle Birleşmiş Milletlerin ilgili sözleşmesine göre sonrasında Türk hukuk sistemine göre incelenecektir.

2.1. Birleşmiş Milletlere Göre Mülteci

Mültecilerle ilgili ilk düzenleme Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesidir. Bu düzenleme içeriği itibariyle yetersiz görülmüş ve sonrasında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile yeniden düzenlenmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'ne göre; *Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs mülteci olarak tanımlanmaktadır.*

1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre 1951 tarihinden önce olan olaylar sonucunda yukarıda bahsedilen durumlarda bulunan kişiler mülteci olarak kabul edilmekteydi. Sözleşmede tarih sınırlaması vardı. Zira 1951'de çıkan sözleşmenin amacı savaş sonrasında Avrupa'yı yeniden şekillendirmektir (Shacknove, 1985:276). Çünkü II. Dünya Savaşı'ndan sonra 7 milyon Avrupalı ülkesini terk ederek başka yerlere göç etmişti. Bu sözleşme ile bu insanların evlerine dönmeleri sağlanmaya çalışılmaktaydı (Hein, 1993:44). 1967'de yapılan protokol ile tarih sınırlaması kalkmış ve etki alanı genişlemiştir

2.2. Türk Hukuk Sistemine Göre Mülteci

Türk hukuk sistemindeki mülteci tanımı BM sistemindeki tanımdan biraz farklıdır. 1967 protokolünden farklı olarak Türk hukuk sisteminde bir de sığınmacı kavramı vardır.¹ Türkiye 1967 protokolünü çekinceli olarak kabul etmiştir. Sözleşmenin birinci maddesine çekince koyarak coğrafi sınırlamada bulunmuştur. Mevzuata göre mülteci; *Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı* dır.

Sığınmacı ise; *ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı* dır. Türkiye'ye iltica edenler mülteci statüsüne sahip olabilmek için giriş yaptıkları il valiliğine müracaat ederler ve bu müracaatlar içişleri bakanlığı tarafından karar bağlanır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere mülteciler Avrupa'dan gelen mülteci kriteri taşıyan insanlar, sığınmacı ise Asya ve Afrika'dan gelen mülteci kriteri taşıyan insanlardır. Çiçekli; mültecilik statüsünü hukuken *de jure mülteci*, sığınmacı statüsünü ise *de facto mülteci* olarak tanımlamaktadır (Çiçekli, 2003:130). Özetle mülteci hukuken statüsü kabul edilmiş bir yabancıyı ifade ederken sığınmacı mültecilik statüsü incelenen ve bu sebeple kendisine geçici koruma sağlanan kişiyi ifade etmektedir. Sığınmacının da incelemesi bitene kadar ülkede ikametine izin verilir ve sığınmacı ülkede bulunduğu sürece asgari düzeyde sosyal yardımlardan faydalanmaktadır (Çiçekli, 2007:212). Afrikalı ve Asyalı Yabancılara sığınmacı statüsü verilmek suretiyle üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar makul bir süre ülkede ikamet etmelerine izin verilmektedir (Kirişçi, 1996:297).

1994 tarihli yönetmeliğin çıkarılmasında, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü tercüme edilirken hata olmuştur. Zira 1967 Protokolünde geçen zulüm (*persecution*) kavramı yerine adli takibat (*prosecution*)

¹ Mültecinin İngilizce karşılığı *Refugee*, sığınmacının İngilizce karşılığı *Asylum Seeker* dır.

kelimesi kullanılmıştır. Bu durum BM tanımı ile Türk hukuk sistemine göre tanım konusunda fark oluşturmaktadır.

1967 Protokolüne coğrafi bakımdan çekince konulmasının sebebinde; ilk olarak Ortadoğu ve Asya bölgesindeki siyasi istikrasızlığın ve karışıklığın mülteci akımına sebep olacağı ve bu mültecilerin transit geçit yolları üzerinde bulunan Türkiye’de kalacağı düşüncesi, ikinci olarak bu mülteci akımında Batılı ülkelerin Türkiye’yi tampon bölge olarak kullanılma ihtimali etkili olmuştur (Çiçekli, 2003:132).

Bu yazıda aşağıda incelenecek bölümlerde mülteci kavramı ile hem sığınmacılar hem de mülteciler kastedilmektedir.

Mülteciler ile güvenlik ilişkisinin anlaşılabilmesi için insanları mülteci akımının nedenleri bilinmelidir. Bu sebeple öncelikle mülteci akımının nedenleri incelenecektir.

3. MÜLTECİ AKIMININ NEDENLERİ

Mülteci akımına sebep olan nedenlerin genel bir sınıflandırması yoktur. BM’in veya herhangi bir IGOs’un da bu konuda bir çalışması yoktur. Aşağıdaki sınıflandırmada Weiner’in çalışması temel alınmakla beraber diğer çalışmalardan da faydalanılmıştır. Mülteci akımına neden olan sebepler 5 başlık altında incelenecektir.

3.1. Devletler Arası Savaş

Mülteci akımına sebep olan nedenler arasında en fazla mülteci akımına sebep olan neden devletlerarası savaştır. Weiner’in çalışmasında mülteci akımına neden olan sebepler ile ilgili belirttiği sayılar incelendiği takdirde görülmektedir ki 1969, 1982 ve 1992 yıllarında tutulan istatistiklerde toplam 34.028.000 mültecinin 14.227.000’i devletlerarası savaş sebebiyle göç etmek zorunda kalmıştır (Weiner, 1996:12).

20. yy devletlerarası savaş sayısı açısından, maalesef, zengin bir dönemdir. Ve bu dönemde mülteci sayısı oldukça fazladır. Özellikle 20. yy’ın ikinci dönemi mülteci sayısı açısından çok fazladır. Zira bu dönemde 30 yıl içinde dört Arap-İsrail savaşı gerçekleşmiş ve bu savaşlar sonunda milyonlarca insan yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmıştır (Sander, 2008:294-311).

Keza II. Dünya Savaşı da milyonlarca insanın ülkesini terk etmesine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı sebebiyle ülkesini terk eden insanlar memleketlerine geri dönmüşlerdir. Fakat ülkelerine geri dönememişlerdir. Zira savaştan sonra sınırların değişmiş ve Avrupa haritası yeniden şekillenmiştir (Weiner, 1996:6).

Soğuk Savaş döneminde Amerika-Sovyet çatışması nedeniyle çıkan savaşlar ile Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyetlerin dağılması milyonlarca insanın ülkesini terk etmesine sebep olmuştur. Weiner'in çalışmasında belirttiği sayılar incelendiğinde görülmektedir ki 1989 yılında mülteci sayısı 14.9 milyon iken 1990 yılında 17.2 milyondur. Bu artışta soğuk savaşın sona ermesinin etkili olduğunu belirtmek yerinde bir tespit olacaktır. Ayrıca Rusya-Afganistan savaşı Azerbaycan-Ermenistan çatışması çok sayıda insanın ülkesini terk etmesine sebep olmuştur (Weiner, 1996:18).

20. yy'da gerçekleşen sömürgeleikten kurtulma (decolonization) hareketleri de mülteci akımına sebep olmuştur. Sömürgeleikten kurtulma hareketlerinin genel olarak Afrika'da gerçekleşmesi sebebiyle Afrika'daki ülkeler çok sayıda mülteci göçü vermişlerdir.

20. yy'ın sonlarına doğru çıkan Körfez Savaşı da milyonlarca insanın mülteci olmasına sebep olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında 5 milyon kişi hayatını mülteci olarak devam ettirmek zorunda kalmıştır (Hein, 1993:48).

3.2. Etnik Çatışmalar

Devletlerarası savaşlardan sonra mülteci akımına en çok sebep olan neden etnik çatışmalardır. Weiner'in çalışmasında belirttiği sayılara göre 34.028.000 mültecinin 10.304.000 kişi etnik çatışmalar sebebiyle ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır.

Etnik çatışma iki şekilde mülteci akımına sebep olmaktadır. İlkinde yaşanan etnik çatışma merkez ile etnik bir grup arasındadır ve otonom bölge isteği söz konusudur. Çatışmanın sebebi toprak talebidir. İkincisinde ise başka bir etnik grupla çatışma veyahut devlet tarafından eziyet görme söz konusudur. Burada toprak talebi yoktur. Çatışmanın sebebi devlet zulmünden ya da diğer etnik gruplarla yaşanan farklı sorunlardan kaynaklanmaktadır (Weiner, 1996:10).

Etnik çatışmaya sebep olan nedenler konusunda genel bir sınıflandırma yoktur. Zolberg ve arkadaşları etnik çatışmaya sebep olan en önemli nedenlerin *dil* ve *din*² olduğu belirtmektedir (Zolberg, Shurke ve Aguayo, 1986:161). Weiner bunlara ilaveten *ırksal grupların ve kabilelerin* etnik çatışmaya sebep olduğunu belirtmektedir. Zolberg ve arkadaşlarının ırksal grupları ve kabileleri etnik çatışmaya neden olan faktörler arasında ele almamasının nedeni olarak, kültürü besleyen öğelerin dil ve din olduğu ırk

² Weiner dinsel gruplar arasında yaşanan etnik çatışmaların ideolojik sebeplerden kaynaklandığı takdirde etnik çatışma olmayacağını belirtmektedir. Örneğin; Türkiye'de yaşanan Alevi-Sünni çatışması bir etnik çatışma iken Mısır'da yaşanan İslamcı Fundamentalistler-Laikler çatışması etnik bir çatışma değildir.

ve kabilenin kültürü etkilemiyor olması düşünülmektedir. Zira Zolberg ve arkadaşları etnik çatışmaların kültürel sebeplerden kaynaklandığını belirtmektedir.

İmparatorlukların dağılması ve sonrasında yaşanan etnik çatışmalar büyük sayılarda mülteci göçüne neden olmaktadır. Çünkü imparatorlukların halefi olan devletler mecburi olarak çok kültürlüdür (Ergil, 2009:85). Dolayısıyla etnik grup sayısı fazladır. Böyle devletlerde bazı etnik gruplar ön plandadır. Ülke yönetimi, güvenlik ve ticaret alanlarında daha çok söz sahibidirler. Bu etnik gruplar yeni devlet kurulduğunda diğer devletlere karşı kötü ve aşağılayıcı bir tutum içerisindedirler. Bu sebeple yaşanan etnik çatışmalar mülteci akımına sebep olmaktadır. Ayrıca halef devletin ekonomisinin kötü olması ve imparatorlukların parçalanarak yönetilmesi sebebiyle ayrılıkçı hareketlerin artması mülteci sayısını da artırmaktadır (Weiner, 1996:35).

Cumhuriyet sonrası yaşanan Türk-Yunan mübadelesi ve 1990'larda Irak'ta yaşanan gelişmeler sonucunda 1.4 milyon Kürt'ün Türkiye ve İran'a iltica etmesi etnik çatışma sebebiyle gerçekleşen mülteci akımına örnektir (Hein, 1993:48).

3.3. Sivil Çatışmalar

Sivil çatışmalar etnik çatışmalar kadar mülteci akımına sebep olmasa da sebep olduğu mülteci sayısı küçümsenmeyecek kadar fazladır. Sivil çatışmalar etnik olmayan sivil çatışmalar olarak nitelendirilebilir. Zira burada çatışmaya sebep olan neden dinsel, dilsel veya ırksal bir sorundan kaynaklanmamaktadır. Çatışmanın nedeni sınıfsal veya ideolojik sebeplerdir. Vatandaş devletine karşı devlet vatandaşına karşı mücadele verir. Bu çatışmada mücadele silahlı örgütler tarafından yürütülmektedir (Weiner, 1996:10).

Soğuk savaş döneminde Asya'da ve Latin Amerika'da çıkan Amerika ve Sovyet destekli savaşlar etnik olmayan sivil çatışmalara örnektir. Angola'da Kamboçya'da, Laos'ta, Angola'da ve diğer ülkelerde çıkan sivil çatışmalar sonucunda yüz binlerce insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (Weiner, 1996,22).

1980 öncesi Türkiye'de yaşanan olaylar da etnik olmayan sivil çatışmalar olarak nitelendirilebilir. Zira bu çatışmaların çıkmasındaki temel sebep ideolojiktir. Yukarıda saydığımız ülkelerin aksine, Türkiye'de fazla kan dökülmemesi ve çatışmaların kontrol altına alınması sebebiyle mülteci akımına sebep olduğu iddia edilemez.

3.4. Baskıcı Otoriter ve Devrimci Rejimler

Baskıcı otoriter rejimler ve devrimci rejimler çok sayıda insanın ülkesini terk etmesine sebep olmuştur. Bu rejimler II. Dünya Savaşı öncesi ve 1970'ler arasında çok etkili olmuştur. Zira II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da Almanya ve İtalya'da etkin olan rejim sistemi faşizmdir ki bu ülkelerin II. Dünya Savaşı'nı çıkarmalarındaki temel sebeplerden biridir. Ayrıca Çin ve Küba'da komünizmin egemen olması, İspanya'da Franco rejimi ve İran'da İslami devrimin gerçekleşmesi büyük sayıda insanların ülkesini terk etmesine sebep olmuştur. Çin'de gerçekleşen komünist devrim sonunda 1966-1969 yılları arasında 2.245.000 kişi, Küba'da Castro'nun başa geçmesiyle 580.000 kişi, Balkanlardaki Doğu Bloğu ülkelerinde Sovyet işgali ve komünist rejimin başa geçmesi ile birlikte 270.000 kişi ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (Weiner, 1996:13).

Rubinstein her sosyal ve politik ayaklanmanın mülteci akımına sebep olduğunu belirtmektedir (Rubinstein, 1936:716). Zira her ayaklanma sonucunda -ayaklanmanın başarılı olup olmadığı bir önemi yoktur-kazanan ve kaybeden taraflar vardır. Bu taraflardan biri iktidara geçtiği takdirde diğer grubu düşman olarak görmekte ve onlara karşı yanlış uygulamalarda bulunmaktadır.

Başarılı devrimlerin mülteci akımına sebep olduğu gibi devrim denemeleri başarısız olsa dahi mülteci akımına sebep olmaktadır. Fransız İhtilali, Rusya Devrimi mülteci akımına sebep olduğu gibi Amerika'da gerçekleşen Tory devrim girişimi de mülteci akımına sebep olmuştur (Zolberg, Shurke ve Aguayo, 1986:159).

3.5. Doğal Afetler ve Çevre Sorunları

Bazı yazarlara göre doğal afetler mülteci akımı oluşturan sebepler arasında incelenirken bazı yazarlara göre bu sebepler arasında incelenemez. Weiner doğal afetlerin mülteci akımına sebep olan faktörler arasında incelenememesinin sebebi olarak bunların yaşanan çatışmaların sebebi değil bir sonucu olmasını göstermektedir. Fakat Weiner'in aksine yaşanan çatışmaların bir sonucu olduğu ve buda insanların elinde olduğu için mülteci akımı oluşturan sebepler arasında incelenmiştir.

Doğal afetler diğer sebeplere göre fazla sayıda insanın mülteci olmasına sebep olmaz. Fakat sebep olduğu mülteci sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Örneğin; 1980'lerin ortasında Afrika'da 2 milyon kişinin kuraklık sebebiyle evini terk ettiği bilinmektedir (Weiner, 1993:93). Afrika'daki açlık örneği incelenecek olursa; Afrika'daki açlık Afrika'daki kıtlıktan kaynaklanmamaktadır. Oradaki açlığın sebebi insanların yürütmüş olduğu yanlış politikalarıdır. Bu duruma verilebilecek bir diğer örnek

Çernobil felaketidir. Çernobil felaketinden sonra bölgeden 700.000 kişi bu sebepten dolayı mülteci olmuştur (Wallace ve Stola'dan akt. Castles ve Miller, 2008:121). Yine Çernobil felaketinin oluşmasındaki temel etken insandır. Gerekli tedbir alınsaydı böyle bir felaket gerçekleşmeyebilirdi.

4. KOMŞU DEVLETE İLTİCA

Mülteciler kendilerine hedef ülke olarak coğrafi açıdan kendilerine yakın ülkeleri tercih etmektedirler. Yani Afrika'daki ülkelere Afrika'daki diğer ülkelere, Asya'daki ülkelere Asya'daki diğer ülkelere doğru gerçekleşir. Amerika Mülteciler Komitesinin 1999 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre 1998 yılında evini terk ederek mülteci³ olan 13.5 milyon insandan 11 milyonu yaşamak için gelişmekte olan Afrika, Asya ve Ortadoğu ülkelerini tercih ederken sadece 2.5 milyon insan gelişmiş ülkeleri tercih etmiştir (US Committee for Refugees, 1999). Weiner'in çalışmasında kullanmış olduğu verilere göre; 1995 yılında 16.267.000 mültecinin 5.9 milyonu Afrika'da, 5.5 milyonu Ortadoğu'da, 1.8 milyonu Asya'da yaşarken sadece 2.6 milyonu Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşamaktadır. Afrika'daki 5.9 milyon mültecinin 16 ülkeden⁴ kaynaklandığı ve 34 Afrika ülkesinde yaşadığı belirtilmektedir (Weiner, 1996:26). İlginçtir ki hedef ülkelerin gelişmişliği coğrafi yakınlığından sonra gelmektedir.

5.GÜVENLİK AÇISINDAN MÜLTECİLER

5.1. Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Açısından Mülteciler

Günümüzde milyonlarca insanın savaş, etnik çatışma, otoriter rejimler, insan hakları ihlalleri sebebiyle ülkesini terk etmek zorunda kalarak hayatlarını başka yerlerde devam ettirmeleri sadece insanlık adına bir trajedi teşkil etmemektedir aynı zamanda ulusal, bölgesel ve uluslar arası güvenliği de tehdit etmektedir (Dağı ve Polat, 2004:61).

Güvenlik gerekçesi ile ülkelerini terk eden insanlar gittikleri ülkenin güvenliklerini tehdit etmektedirler. Zira bu insanlar gittikleri ülkelerin ekonomik yapılarını, politik ve sosyal istikrarını, askeri düzeni, çevreyi ve çevresel yapıyı etkilemektedir. Bu faktörlerin güvenlik olgusu ile yakın ilişki içerisinde olması nedeniyle mülteciler ülkelerin güvenliğini de etkilemektedir (Lohrmann, 2000:4).

³ Mültecilerin genellikle Asya, Afrika ve Ortadoğu'daki gelişmekte olan 3. Dünya ülkelerinden kaynaklandığı göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴ Bu ülkeler; Etiyopya, Eritre, Liberya, Mali, Moritanya, Burundi, Sudan, Ruanda, Zaire, Somali, Mozambik, Angola, Togo, Sierra Leone, Batı Sahara ve Çad'dır.

Mülteciler ve göçmenler gittikleri ülkelerde muhaliflerle yaptıkları işbirliği ile terörist saldırılarda bulunarak ülkelerin güvenliği için sorun oluşturmaktadırlar (Weiner, 1993:109). Mültecilerin ve göçmenlerin gittikleri ülkelerde silah, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı suçlarına karışmaktadırlar (Lohrmann, 2000:7). Bu sebeplerle gittikleri ülkelerde hem toplum yapısı için hem de ülkenin güvenliği için tehdit oluşturmaktadırlar.

Devletler mültecileri kabul ederken belirli kıstasları göz önünde bulundurmaktadırlar. Ülkelerin ekonomik durumu, dış politika anlayışı, mülteci olarak gelmek isteyenlerin etnik kökeni ve sayısı bu kıstaslar içerisinde en önemlilerindedir (Weiner, 1993:104). Gelişmiş ve demokratik ülkelerde iç baskı grupları ve sivil toplum örgütleri de mültecilerin kabul edilmesi hususunda önemli rol oynamaktadır (Hein, 1993:48). Örneğin; Türkiye’de duyarlı sanatçı ve gazeteciler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içerisinde çeşitli çalışmalar yürütmektedirler.

Ülkelerin ekonomik durumu mülteci kabulü konusunda önemli bir faktördür. Mülteciler genelde gelişmekte olan 3. Dünya ülkelerinin vatandaşlarıdır. Bu ülkeler ekonomik açıdan kalkınmamış ülkelerdir. Zaten ekonomik durum, insanların ülkelerini terk etmek istemelerindeki temel faktörlerden birisidir. Bu insanların gittikleri ülkelerde yapmaları gereken ilk iş kendilerine bir iş bulmaktır. Dolayısıyla ülkede iş bulmak isteyen işsizlerin ve gençlerin işi zorlaşacaktır. Böylelikle ülkedeki işsizlik oranı artacak, fiyatlar yükselecek ve yaşam standartları düşecektir. Ayrıca ülkeye gelen mülteciler maddi durumları iyi olmamaları sebebiyle barınma, ulaşım ve eğitim alanında sorunlar teşkil etmektedirler (Weiner, 1996:5).

Ülkelerin dış politika ve siyaset anlayışı mülteci kabulü konusunda bir diğer önemli faktördür. Mülteci göçü vermek ülkelerin saygınlığını azaltan bir durumdur. Dolayısıyla iyi ilişki içerisinde olan devletler birbirinden mülteci talebi ile gelen insanları kabul etmekten yana değillerdir ve bu konuda bürokratik ve prosedürel sorunlar çıkartmaktadırlar. Mefhumu muhalifinden çıkarım yapılırsa kötü ilişki içerisinde olan devletler birbirinden mülteci talebi ile gelen insanlar için bürokratik ve prosedürel kolaylıklar sağlamaktadırlar. Mesela Amerika soğuk savaş döneminde komünist rejimlerden kaçan insanlar için her türlü kolaylığı sağlamıştır. 1962-1980 yılları arasında Küba’dan Amerika’ya gelen insanlar için 1.3 milyar dolar para harcamıştır (Hein, 1993:54). Böylelikle iltica eden kişi sayısının artmasını sağlamış ve bu insanların komünist rejimlerden kaçtığını dolayısıyla komünist rejimlerin iyi rejimler olmadığını belirtmiştir.

Ülkelerin mülteci kabulünde dikkat ettikleri diğer kıstas ise gelen insanların etnik kökeni ve sayısıdır. Eğer mültecilik statüsünü isteyen kişinin etnik kökeni ülkedeki sorunlu bir etnik grubundan ise ülkeler bu kişilere çok

sıcak bakmamaktadır (Lohrmann, 2000:12). Zira bu insanlar ülkenin etnik, din ve dilsel olarak nüfusunu etkilemektedir. Örneğin; Butan Krallığı'nda ülkenin kuzeyinde yaşayan ve ülkedeki hakim etnik köken olan 'Dropkas'lar aleyhinde dengeyi değiştirecek yasadışı bir göçten korkulması sebebiyle hükümet 1980'lerin ikinci yarısından sonra güneyde yaşayan 'Lhotshampas'etnik grubundan gelen insanların göçünü engellemek için yasal ve idari önlemler almışlardır (Lohrmann, 2000:12).

Mülteci olarak gelen insanlar ile kültürel bağ ve benzerlikler ne kadar çok ise mültecilerin ülkeye adaptasyonu o kadar kolay olur ve sorun o kadar azdır (Göksu, 2003:269). Benzer etnik köken ve dinsel köken mülteciler ile alıcı ülke arasında uyumu olumlu etkilerken bunun aksi olumsuz olarak etkilemektedir. Türkiye yıllarca Bulgaristan'dan gelen Türk kökenli mültecileri kabul etme ve onlara kolaylık sağlama politikasını takip etmiştir (Dağı, 2000:86).

Ev sahibi ülkeler bazen mültecilerin kaynak ülkelere karşı yaptığı terörist aktiviteleri ve silahlı saldırıları desteklemektedirler. Fakat bu destek açıktan değildir. Destek verdiklerini inkâr etmektedirler (Lohrmann, 2000:12). Ev sahibi ülkeler böyle aktiviteleri önleyemediklerini bahane olarak ileri sürerken el altından lojistik, silah, personel ve maddi destek sağlamaktadırlar.

Ev sahibi ülkeler bazen mültecilerin kaynak ülkelere karşı yaptığı terörist aktiviteleri ve silahlı saldırıları desteklememektedir. Mültecilere gelen yardımları önlemekte, geri dönmelerini veyahut üçüncü bir ülkeye yerleşmelerini sağlamaktadırlar (Göksu, 2003:268).

Mülteci hareketleri bazen nüfus hareketlerinin kontrol edilmesi amacıyla askeri ve siyasi liderler tarafından düzenlenmektedir. Örneğin; 1994 Temmuzunda 1.75 milyon Ruandalı Tutsi'nin Doğu Zaire, Tanzanya ve Burundi'ye göçü Tutsi'lere soykırım yapan siyasi liderler tarafından planlanmıştır (Lohrmann, 2000:11).

Mülteciler bazen gittikleri ülkeler için faydalı olabilmektedirler. Beyin göçü olayı böyle bir duruma örnektir. Ülkenin en eğitimli ve akıllı kişileri ülkeyi terk etmek zorunda kalabilir (Weiner, 1996:31). Bu durumda ülkeyi terk etmelerinin temel sebebi baskıcı otoriter veya devrimci rejimlerdir. Örneğin; II. Dünya Savaşı'ndan sonra Hitler Almanya'sından kaçarak Türkiye'ye sığınan bilim adamları başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere çeşitli eğitim ve öğretim kurumlarında görev almışlar ve yeni nesillerin yetiştirilmesini sağlamışlardır. Keza Sultan II. Mahmud askeri nitelikte yapmak istediği reformlarda hem Müslüman olan hem de Avrupa savaş tekniğini çok iyi bilen 1848 Devriminden sonra Osmanlı'ya sığınan Macar ve Polonyalı mültecilerden faydalanmıştır (Ortaylı, 2009:52).

5.2. Uluslararası İlişkiler Açısından Mülteciler

Mülteciler uluslar arası ilişkilerde bir aktör olabilmekte, bir araç olarak kullanılabilir. Mülteci hareketleri ve uluslararası göç hareketleri uluslararası ilişkilerde güvenliği üç düzeyde etkilemektedir (Lohrmann, 2000:4).

“1. Göç alan ve transit ülkeler kitle halindeki insan hareketlerini, ekonomik, refah, sosyal düzen, kültürel ve dini değerler ve politik istikrarlarına bir tehdit olarak algılamaktadırlar.

2. Sınırlar arası hareketlerin ikili ilişkilerdeki tansiyonu ve yükü artırması nedeniyle uluslar arası ve bölgesel ilişkilerin dengesi etkilenmektedir.

3. Düzensiz göç akımı ve nüfusun hesap edilmeyen yer değişimi, göçmen ve sığınmacıların bireysel güvenliği ve değeri üzerinde ciddi etkiler oluşturmakta ve onları uluslar arası ilişkilerin ne olacağı ve ne yapacağı bilinmeyen aktörleri haline getirmektedir.”

Mülteciler kaynak ülke ile ev sahibi ülke arasındaki ilişkileri etkileyebilmektedir. Mülteciler bazen ev sahibi ülkeyi kullanarak uluslar arası ilişkileri etkileyebilmektedir. Bu etkileme faaliyetleri bazen parlamentoya seçilerek, bazen siyasi partiler içerisinde faaliyet göstererek, bazen de sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Örneğin; 1990'lı yıllarda Almanya'nın Türkiye'ye silah ve tank satışı oradaki aşırı soldaki Türk grupları ve mülteci olarak orada yaşayan Kürt grupları tarafından engellenmiştir (Göksu, 2003:266). Benzer şekilde; Afganistan'da Sovyet yanlısı komünist bir rejimin kurulması ile birlikte büyük çoğunluğu Pakistan'da olmakla beraber üç milyon insan mülteci durumuna düşmüştür. Mülteci durumuna düşen bu insanlar Pakistan'ı Afganistan'a karşı yaptıkları eylemlerin bir üs olarak kullanmışlardır. Afganistan hükümeti yaşanan olaylardan dolayı Pakistan hükümetini sorumlu tutmuş ve böylelikle mülteciler iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilmesine sebep olmuştur (Dağı, 2000:82).

Mülteciler kaynak ülke tarafından kullanılarak kaynak ülke ile ev sahibi ülke arasındaki ilişkileri etkileyebilmektedir. Örneğin; 1981 yılında Haiti'nin Amerika'dan daha fazla yardım alabilmek sebebiyle vatandaşlarını Amerika'ya mülteci olarak gitmeleri için desteklediği Amerika tarafından iddia edilmektedir. 1981 yılında Haiti'den Amerika'ya göçün artması ile Reagan hükümeti göçün azalması şartıyla yardımları artırmıştır. Böylelikle Haiti hükümeti istediğini elde etmiştir (Weiner, 1993:100). Benzer şekilde; Fidel Castro 1980'li yıllarda Küba'daki suçlu ve zihinsel özürlü bir grup insanı Amerika'ya sığınmacı olarak göndermiştir. Castro böylelikle bu insanları ülkesinden uzaklaştırmış ve Küba'dan gelen bütün mültecileri kabul etme politikası izleyen Amerika'yı zor durumda bırakmıştır. Amerika

1993 yılında bu politika anlayışını değiştirdi. Castro'nun halk desteğini kaybettiği iddialarının yayıldığı sırada mültecileri kabul etmeyip ülke sınırları içerisinde tutarak Castro rejimini zayıflatma hesapları yapmıştır (Dağı, 2000:84).

Mülteciler ev sahibi ülke tarafından kaynak ülkeye karşı kullanılması sebebiyle iki ülke arasındaki ilişkileri etkileyebilmektedir. Çünkü mülteciler zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için (well-founded fear of persecution) ülkesini terk etmektedir. Dolayısıyla mülteci sayısının fazlalığı ülkelerin saygınlığını azaltmaktadır (Weiner, 1996:35). Bu nedenle ev sahibi ülkeler kaynak ülkeleri kötülemek için bu yolu kullanabilmektedir. Örneğin; soğuk savaş döneminde batı ülkeleri doğu bloğu ülkelerindeki insanların mülteci olarak gelmelerini teşvik etmiştir. Zira her gelen mülteci bu ülkelerdeki rejimlerin anti-demokratik ve gayri meşru yönetimler olduğunu kanıtlamaktadır (Dağı, 2000:82). 1989 yılında Doğu Almanya'dan Macaristan ve Polonya üzerinden günde 2.000 kişinin batıya göç etmesi Berlin duvarının yıkılmasını Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesini hızlandırdığı yadsınamaz bir gerçektir (Weiner, 1993:91). Bu dönemde Amerika'nın mülteci statüsü verdiği kişilerin % 95'inin komünist ülkelere olması Amerika'nın komünist ülkelere karşı uyguladığı olumsuz dış politikanın bir parçasıydı (Dağı, 2000:88).

Devletler uluslar arası ilişkileri mülteciler vasıtasıyla etkiledikleri gibi uluslar arası nüfus hareketlerine verdikleri tepkilerle de uluslar arası çatışmaların kaynağı olabilmektedirler (Weiner, 1993:120).

6. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Geçmişten günümüze dek devam eden mültecilik olgusu gerek 15.yy'da Yahudiler'in İspanya'dan kaçmak zorunda kalmasıyla gerek 20.yy'da yaşanan savaşlar, çatışmalar ve baskıcı yönetimler sebebiyle sorunlar teşkil etmiştir. Devletlerarası ilişkileri etkilemiş ve çatışmalara neden olmuştur.

Mültecilik ve göç olgusu sadece zararlara sebep olmamıştır. Mültecilik ve göç olgusunun da olumlu yönleri vardır. Lohrmann bu olumlu yönleri şöyle açıklamaktadır: İnsanlar mülteci olarak kendilerine yaşamak için daha iyi şartlara sahip ve güvenli bir yer elde etmektedirler. Ekonomik sıkıntılar yüzünden ülkesini terk eden insanlar ekonomik sıkıntılarının üstesinden gelebilmektedirler. Bu insanlar uluslar arası diyalogun gelişmesine, iki taraflı/çok taraflı işbirliklerinin oluşmasına neden olmaktadır (Lohrmann, 2000:6).

Mülteciliğin ve göçün olumlu yönleri vardır fakat durum Lohrmann'ın bahsettiği kadar iyi değildir. Zira Hein'in yapmış olduğu

çalışmaya göre mültecilerin sadece %2'si hiçbir yardım olmadan kendi başlarına açlık sınırının üzerinde yaşam standartlarına sahip olabilmektedir (Hein, 1993:53). Örneğin; Lübnan'daki Filistinli mültecilerin % 26'sı aylık 160 dolardan daha az para kazanırken, % 53'ü de aylık 160-352 dolar arasında para kazanmaktadır (Sayigh, 1998:20). Ayrıca mülteciler Lohrmann'ın bahsettiği gibi uluslar arası diyalogun gelişmesine faydalı olmamakta aksine mülteciler toplum tarafından çok iyi görülmemektedir (Göksu, 2003:263).

Mültecilik olgusunun etkilerinin ve zararlarının azalması için mülteci sayısının azalması gerekmektedir. Bu sebeple mülteci akımına sebep olan nedenler ortadan kaldırılmalı veya bu sebeplerin etkisi azaltılmalıdır. Bu etkilerin azaltılması işleminde en önemli görev kaynak ülkeye düşmektedir. Kaynak ülkelerin sorumlu olduğu gibi tüm dünyayı etkileyen bir olay olması sebebiyle uluslar arası camiaya da iş düşmektedir.

Kaynak devletler çeşitli önlemler alarak sebep oldukları mülteci sayısını azaltabilmektedirler. Kaynak devletler öncelikle ülkedeki ekonomik gelişmeyi sağlamalıdır. Zira ülkeyi terk etmenin altında ekonomik sıkıntılar önemli rol oynamaktadırlar (Lohrmann, 2000:14). Devletler ülkeye yatırım yaparak, yapılan yatırımları destekleyerek, yatırım yapmayı teşvik ederek ülkede ekonomik gelişmeyi sağlayabilirler. Böylelikle yeni iş alanları ortaya çıkar ve işsizlik oranı düşer. Ayrıca devletler sağlık, eğitim ve alt yapı konularında kendilerini geliştirmeli ve vatandaşlarına daha iyi bir hizmet sunmalıdır. Dolayısıyla kendi memleketinde yaşamını devam ettirebilen insanlar ülkesini terk etmek zorunda kalmazlar.

Devletler kendilerine gelen mültecilerin toplumla uyum sağlaması için çalışmalar yapmalıdır. Mülteciler için dil kursu ayarlamalı ve mültecilerin o ülkenin dilini öğrenmesi sağlanmalı. Çünkü insanları bir arad tutan ve onların kaynaşmasını sağlayan en önemli unsurlardan birisi dildir. Ayrıca devletler mülteciler için iş kursu ayarlamalı onları zanaat sahibi insanlar haline getirmelidir. Böylelikle mültecilerin iş bulma ihtimali artmış olur ve bu insanlar ekonomik sıkıntıları azaldığı için suçlara karışma oranı düşer.

Devletler etnik çatışmaları önlemek için tedbir alabilirler. Merkezi hükümet yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere devrederek yerel yönetimlerin yetkileri artırılır. Böylelikle yerel halkın bölgesel talepleri daha sağlıklı bir şekilde karşılanır. Devletler devletlerindeki bölücü hareket içerisinde olan sorunlu etnik grubun kimliğini tanımalı ve çeşitli sosyo-kültürel haklar tanımalıdır (Weiner, 1996:37). Etnik dilde eğitim yapılmasına izin verebilir ve etnik dilde yayın yapılmasını kontrollü bir şekilde serbest bırakabilir. Buradaki kontrolden kasıt fazladan bir denetim değil diğer yerel ve ulusal kanallara uygulanan denetimdir. Ayrıca devletler

ülkedeki etnik gruplar açısından ve cinsiyetler açısından eşitliği sağlamalıdır. Dolayısıyla ülkedeki etnik gruplar kendilerine eşit davranıldığının farkına varır ve bölücü hareketler içerisinde yer almazlar.

Ülke yönetiminde sorun varsa bu sorun giderilmeye çalışılmalı giderilemiyorsa ülke yönetimi yeniden şekillendirilmelidir (Weiner, 1996:40). Yönetimdeki sorunlar genelde kadrolaşmaktan kaynaklanmaktadır. Bunun önüne geçilmeli işe adam alırken liyakat ön planda olmalı meritokrasi gerçekleşmelidir.

Mültecilerin korunmasında ve ülkelerin güvenliği için bir tehdit olmasının önüne geçilmesi için sadece devletlere değil uluslar arası camiaya da iş düşmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle ulusal sorunlar hatta bireysel sorunlar ulusal sınırlar içerisinde kalmamakta etkileriyle beraber uluslar arası alanda etkisini göstermektedir. İnsan haklarının mahiyetine önceliklerine ilişkin tartışmalar devam etse de uluslar arası toplum soykırım, devlet güdümlü işkence, toplu katliam ve kitlesel sürgün gibi suçlara sessiz kalmamakta ve tepkisini ortaya koymaktadır. Böylelikle devletlerin kendi vatandaşına karşı istediği gibi davranacağı düşüncesi eskide kalmıştır (Dağı ve Polat, 2004:68). Unutulmaması gereken temel husus bütün insanlar insan olduklarından dolayı eşit haklara sahip olduklarıdır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda hak ihlalleri minimize olacak ve bu insanlar kendilerini farklı hissetmeyecekler ve dolayısıyla sorunlu davranışlarda bulunmayacaklardır. Komşu devletler, gelişmiş devletler, uluslar arası örgütler bu konuda üzerine düşeni yapmalıdır.

Uluslararası camiada devletler öncelikle önleyici tedbirler almalıdır. Bu tedbirleri iki başlık altında toplayabiliriz. Bunları ilki demokratikleşme hareketleridir. Bu demokratikleşme hareketleri içerisinde insan haklarını koruyan ve ihlalleri engelleyen mekanizmaların kurulması, demokratik enstitülerin kurulması, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi ile azınlıkları koruyan politikaların geliştirilmesi ve uygulanması yer almaktadır (Lohrmann, 2000:15). Sorun ülkeye diğer devletler baskı yaparak hukukun üstünlüğü, şeffaflık, hesap verebilirlik ve insan haklarına saygı ilkelerinin yerleşmesini sağlayabilirler. Önleyici tedbirlerin diğeri ise çıkabilecek gerek ulusal gerekse uluslar arası çatışmaları önlemeye çalışmaktır (Lohrmann, 2000:15). Bosna Hersek'teki, Irak'taki Haiti'deki, Ruanda'daki çatışmalara daha önce müdahale edilseydi, önlenmeye çalışılsaydı etkileri daha az olur, daha az insan ülkesini terk etmek zorunda kalabilirdi.

Sorunlu ülkeye diğer devletler tarafından baskı yapılarak iletişimin gelişmesi sağlanmalıdır. Böylelikle yaşanan olaylar hem ulusal alanda hem uluslar arası alanda daha kolay yayılır ve diğer insanlar tarafından daha kolay öğrenilir (Weiner, 1996:41). Bunun sonucunda insanlar yaşanan olaylardan daha erken haberdar olur ve daha erken tedbirler uygulayabilirler.

Sorunlu ülkelerin komşuları sorunlu ülkelere ekonomik yardım yaparak ülkelerin ekonomik gelişmesini sağlayabilir. Böylelikle ülkeye olan göçü önlemiş ve sınırı güvenlik altına almış olur. Örneğin; Almanya özellikle etnik Almanları yaşadığı Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya Cumhuriyeti, Macaristan gibi ülkelere yardım etmiştir (Göksu, 2003:271).

Uluslararası camiada mültecilik konusunda çalışan hatta bu konuda uzmanlaşan uluslar arası örgütler bulunmaktadır. Başta Birleşmiş Milletler (UN) olmakla beraber Avrupa Birliği (EU), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), Kuzey Atlantik Paktı (NATO), Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS), Amerikan Devletler Topluluğu (OAS) bu konuda çalışmalarını yürütmektedir (Lohrmann, 2000:17). Özellikle Birleşmiş Milletler'in altında çalışan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), bu alanda uzmanlaşmıştır. Mültecileri korur, bürokratik işlemleri kolaylaştırır ve topluma uyumlarını sağlar. 1951 yılından beri görev yapan Mülteciler Yüksek Komiserliği 100'ü aşkın ülkede 250'den fazla bürosu ile hizmetlerini yürütmektedir (Dağı ve Polat, 2004:173). Başta Yüksek Komiserlik olmak üzere çeşitli uluslar arası kuruluşlar mültecilik sorunu ve etkilerini minimize etmek için elinden geleni yapmaktadır.

7. SONUÇ

Mültecilik olgusu geçmişten günümüze dek devam eden ve devam edecek olan bir olgudur. Bu sorun sadece ülkesini terk eden kişiyi etkilememektedir. Hem ülkesini terk eden kişiyi hem de hedef ülkeyi ve vatandaşlarını etkilemektedir. Dolayısıyla bu sorun ne sadece ülkesini terk etmek zorunda kalan kişinin sorunudur ne de sadece hedef ülkenin ve vatandaşlarının sorunudur. Bu sorun hem kaynak ülkenin, hem ülkesini terk eden kişinin hem de hedef ülke ve vatandaşlarının sorunudur. Dolayısıyla bu sorun ekolojik sorunlar gibi tüm insanların sorunudur.

Mültecilik sorunu uluslar arası alanda barışı, istikrarı ve güvenliği etkilemektedir. Dolayısıyla sorunun çözümü için politikalar geliştirilmelidir. Yukarıda mülteci hareketlerinin sebepleri açıklanmıştır. Şayet bu hareketlerin sebepleri ortadan kaldırılsa veya minimize edilirse mültecilik sorunu da minimize edilecektir. Elbette ki yukarıda sayılmış olan sebeplerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Böyle olmasını düşünmek ütopya hayal etmekten öteye geçemez. Ancak bu sebepler minimize edilebilir. Üstelik bu sorunların minimize edilmesi -ki bu ülkelerin daha demokratik hale gelmesini sağlayacaktır- sadece mültecilik sorununun değil demokrasi, hak ve özgürlükler ile alakalı çeşitli sorunların da minimize edilmesini veya ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Mültecilik sorununun çözümü için hem kaynak ülkeler hem de hedef ülkeler üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Sadece bu devletler değil bu sorunda etkilenme ihtimali olan tüm ülkeler tabir-i caizse elini taşın altına koymalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi bu sorunun çözümü için atılacak adımlar sadece bu sorunu değil çeşitli sorunları da etkilemektedir. Dolayısıyla bu sorunları çözülmesi ile dünya daha da yaşanabilir bir hale gelecektir.

8. KAYNAKÇA

- Castles, Stephen ve Miller, Mark J.(2008), *Göçler Çağı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çiçekli, Bülent (2003), *Yabancılar ve Polis*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çiçekli, Bülent (2007), *Yabancılar Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Dağı, İhsan (2000), *İnsan Hakları, Küresel Siyaset ve Türkiye*, Boyut Kitapları, İstanbul.
- Dağı, İhsan ve Polat, Necati (2004), *Demokrasi ve İnsan Hakları*, Liberte Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Ergil, Doğu (2009), *Kürt Raporu*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Göksu, Turgut (2003), “Göç ve Türkiye’nin Güvenliği”, İçli, Tülin Günşen ve Karaosmanoğlu, Fatih (Derl), *Uluslar arası Polislik ve İç Güvenlik* içinde, s.259-287, Nobel Yayın, Ankara.
- Hein, Jeremy (1993), “Refugees, Immigrants and State”, *Annual Review of Sociology*, Vol.19, s.43-59.
- Kirişçi, Kemal (1996), “Is Turkey Lifting the ‘Geographical Limitation’The November 1994 Regulation on Asylum in Turkey”, *International Journal of Refugee Law*, Vol.8, No.3, s.293-318.
- Lohrmann, Reinhard (2000), “Migrants, Refugees and Insecurity. Current Threats to Peace”, *International Migration*, Vol.38, No.4, s.3-22.
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Sözleşmesi, BM.
- Odman, Tevfik (1995), *Mülteci Hukuku*, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara.
- Ortaylı, İlber (2009), *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, 29. Baskı, İstanbul.
- Rubinstein, Maltre J. L. (1936), “The Refugee Problem”, *International Affairs*, Vol.15, No.5, s.716-734.
- Sander, Oral (2008), *Siyasi Tarih 1914-1994*, İmge Kitabevi, 17.Baskı 2008, Ankara.
- Sayigh, Rosemary (1998), “Dis/Solving the ‘Refugee Problem’”, Middle East Report, No.207, Who Paid the Price? 50 Years of Israel, s.19-23.

Shacknove, Andrew E. (1985), "Who Is a Refugee?", *Ethics*, Vol.95 No.2, s.274-284.

US Committee for Refugees, *World Refugee Survey*, 1999.

Weiner, Myron (1993), "Security, Stability and International Migration", *International Security*, Vol.17, No.3, s.91-126.

Weiner, Myron (1996), "Bad Neighbors Bad Neighborhoods: An Inquiry into the Causes of Refugee Flows", *International Security*, Vol.21, No.1, s.5-42.

Zolberg, Aristide R., Shurke, Astri ve Aguayo, Sergio (1986), "International Factors in the Formation of Refugee Movements", *International Migration Review*, Vol.20, No.2, Special Issues: Refugees Issues end Directions, s.151-169.

1994 tarihli iltica ve sığınma yönetmeliği.